

## Fallet Osmo Vallo

Inbunden Norstedt 2003 med skyddsomslag Omfång: 252, [1] s. ; 22 x 14 cm ISBN: 91-1-301178-2  
UR BAKSIDESTEXTEN:

År 1995 dog Osmo Vallo i en Karlstadsförort i samband med att han omhändertagits av polisen. Vittnen berättade om hur polisen bussade en hund på honom och trampade honom över ryggen. De hörde ett knakande ljud, och strax därefter var han livlös. Vid obduktionen fann rättsläkarna hundbett och blesyrer, men dödsorsaken angavs som stress och drogpåverkan. Osmos mor Signe Modén inledde nu en envis kamp mot myndigheterna för att få fram sanningen om vad som egentligen hänt. Kampen blev mångårig och inkluderade ett stort antal tidningsartiklar och teveprogram. Slutligen genomfördes en andra obduktion, följd av eftergranskningar, bortslarvade kroppsdelar, bråk mellan experter och omfattande rapporter. Jovan Rajs, professor i rättsmedicin vid Karolinska institutet i Stockholm, fick slutligen RÅ:s uppdrag att utföra en tredje obduktion av Osmo Vallo. I denna bok utreder han händelserna kring Osmos död för att få fram en dödsorsak och försöka besvara frågan:

<http://www.tfror.se/> Tidskrift för Rätt och Rättssäkerhet

<http://www.yelah.net/articles/osmo>

## Bokrecension/ Fallet Osmo Vallo

*Ännu har ingen ställts till svars för missbrukaren Osmo Vallos död. Mörkläggning och rättsröta osar kring fallet. Tobias Ljungvall recenserar en nödvändig bok av Jovan Rajs, professor emeritus i rättsmedicin.*

En sen majkväll 1995 i Karlstad skulle den förvirrade missbrukaren Osmo Vallo omhändertas av två poliser. Han dog i samband med ingripandet.

Många människor vittnade senare om hur poliserna och deras hund hade utsatt Osmo Vallo för en utdragen misshandel. Flera av dem beskrev hur den ene polisen, en tung bjässe som heter Christian Saaks, trampade på vänstra övre delen av den liggande mannens rygg så hårt att ljudet av revben som knäcktes hördes upp till andra våningen.

**Sedan blir Osmo Vallos död en utdragen, frustrerande och märklig historia.** Poliserna dömdes visserligen för att de låtit sin hund bita honom, till 60 dagsböter på 160 kronor. Men deras roll i hans död försvann i en mörkläggning som inleddes av rättsläkaren Erik Edston.

Edston var den förste som obducerade Osmo Vallo. Ytterligare två obduktioner, mängder av rättsläkaryttranden, tre åklagarledda förundersökningar, granskningar från JO och JK, en månadslång hungerstrejk från Osmo Vallos mamma, och en regeringsutredning skulle läggas till ärendet under de kommande åren. Regeringsutredningen är det senaste, och sannolikt tyvärr även sista, strået som Myndighetssverige lagt till stacken. Den gjordes av Svenska Dagbladets förre chefredaktör och nuvarande landshövdingen i Västmanland Mats Svegfors, och lades fram förra året.

Att läsa Svegfors är en märklig upplevelse. Här kan man följa hur Erik Edston inledde rättsrötan kring Osmo Vallo genom att missa fyra brutna revben, något som bara inte är möjligt för en rättsläkare vid sina sinnens bruk. Märkliga bortförklaringar, bortslarvade eller förstörda halskotor, och havererad handläggning inom samtliga inblandade myndigheter avlöser därefter varandra. Som läsare väntar man på att Svegfors ska tala om hur detta kommer sig – men det gör han aldrig.

Myndigheter får kritik av Svegfors, han talar om en "kultur" där missbrukares liv nedvärderas. Men han skyggar från den berättelse som tränger fram mellan raderna: att polisen dödade Osmo Vallo och att Erik Edston startade mörkläggningen av detta. Alla hårresande turer reduceras i Svegfors ordbruk till bristande handläggning.

**I avsaknad av en tillfredsställande** offentlig uppgörelse, kan man läsa Jovan Rajs bok *Fallet Osmo Vallo*. Rajs utförde tillsammans med Jan Lindberg den tredje obduktionen, och konstaterade att det var just Christian Saaks tramp som pressat samman Osmo Vallos bröstorg och fått hans hjärta att stanna. Rajs ger den förklaring som saknas i Svegfors utredning: Rättsmedicinalverket. Han beskriver hur

byråkrati och cynism ligger bakom rättsrötan. Och, framför allt, han sätter namn på de individer vars agerande hindrat en lösning av fallet Osmo Vallo. Preskriptionstider och nedlagda utredningar har räddat dessa från officiella påföljder. Men det betyder inte att de går fria från sitt moraliska ansvar, eller från omgivningens dom.

av TOBIAS LJUNGVALL

13 mars 2003

### **Osmo Vallo - en olöst rättsskandal**

För snart ett år sedan presenterade Osmo Vallo-utredningen sitt betänkande "Osmo Vallo - utredning om en utredning". Där framkom stora brister i brottsutredningen kring Osmo Vallos död längs med hela kedjan, från polisens agerande på dödsplatsen, det sätt på vilket obduktion utfördes, till vad åklagaren gjorde och underlät att göra. Utredningen konstaterade att insatserna för att faktiskt utreda dödsfallet var otillräckliga på alla nivåer.

När Svenska Helsingforskommittén och Frivilligorganisationernas fond för de mänskliga rättigheterna arrangerade seminarium den 10 mars på ABF-huset i Stockholm på temat framkom få nyheter.

Ordförande från utredningen Mats Svegfors och sakkunniga docent Hans-Gunnar Axberger och advokat Eric Östberg var där medan idéhistorikern Karin Johannison saknades. Under seminariets gång valde de att presentera utredningens huvudsakliga slutsatser snarare än att låta diskussionen ta vid där utredningen slutade.

OsmoVallo-utredningens ordförande Mats Svegfors poängterade att deras uppdrag varit att klargöra vad som gått snett i brottsutredningen och varför sanningen om Osmo Vallos död aldrig kunnat uppdragas, inte att fastställa dödsorsaken.

Utredarna la tyngdpunkten vid de inledande skeendena i brottsutredningen. Stora brister i början bidrog starkt till att sanningen om Osmo Vallos död fortfarande är höljt i dunkel.

Ingen utredning utfördes på plats, området spärrades aldrig av och vittnesmål inhämtades inte. Det beslutades om en enkel obduktion då man redan på förhand bestämt sig för att det handlade om så kallad plötslig död. Åklagare kontaktades först ett och ett halvt dygn senare, vilket är ett klart regelbrott.

- Passiviteten är slående när man ser till det pärlband av åtgärder som inte vidtogs, konstaterade Mats Svegfors.

Utredningen är i sitt betänkande således kritisk mot polisens och det vakthavande befälets agerande. Man är också mycket kritisk mot åklagaren, som när han väl kontaktats inte genomförde

relevanta förhör med vittnen, underlät att utföra en rekonstruktion av händelserna när det uppdagades att det saknades information i polisens utredning, och mot att kontakterna med rättsläkaren var i det närmaste obefintliga.

Det fördes under seminariet ett resonemang kring den allmänna passivitetens orsaker. Utredarnas huvudsakliga slutsats är att passiviteten i brottsutredningen var direkt kopplad till Osmo Vallos person, en våldsbenägen missbrukare i samhällets utkant. Hans död ansågs inte tillräckligt viktig helt enkelt.

Mats Svegfors ser inga andra samband mellan de enskildheter som påtalats och avfärdar därför alla idéer om en konspiration eller medveten mörkläggning i fallet.

Medan Mats Svegfors underströk vad han kallar omedvetna "psykologiska mekanismers" roll för nedvärderingen av Osmo Vallos människovärde, betonade Hans-Gunnar Axberger strukturella problem inom rättssystemet.

Han menade samtidigt att det är "vulgärt" att utan faktaunderlag anta att det var polisen som orsakade Osmo Vallos död, endast mot bakgrund av att brottsutredningen visar klara brister. Däremot är det "rättsväsendets fel" att vi inte kan veta vad som faktiskt hände.

- Om man har en överdriven tilltro till polis och rättsväsende är det lätt att tro att alla misstag som begåtts i utredningen av Osmo Vallos död måste bero på att man har något att dölja. Det är min erfarenhet att polis och rättsväsende faktiskt fungerar så här dåligt, sa Hans-Gunnar Axberger.

Osmo Vallo-utredningens förslag är få men konkreta. En åklagarledd utredning skall alltid genomföras vid dödsfall eller allvarlig skada efter ett polisingripande, oberoende av om det föreligger brottsmisstanke eller ej. Efterlevande skall ha ovillkorlig rätt till målsägandebiträde vid dödsfall efter polisingripande.

Detta är de två viktigaste punkterna. Dessutom föreslår utredningen en översyn av den rättsmedicinska verksamheten, för att klargöra rättsläkarnas och Rättsmedicinalverkets roll.

Amnesty välkomnar dessa förslag, men anser att det saknas en hel del. T.ex. saknas förslag om förändringar av polisens tvångsåtgärder och utbildning, och man har inte lyckats fastställa Rättsmedicinalverkets ansvar och roll.

Inte minst har man missat chansen att göra en mer systematisk undersökning av andra liknande rättsfall. Det utesluter tänkbara slutsatser om systemfel inom polis och rättsväsende.

Moderator Maciej Zaremba satte avslutande fingret på den något

problematiska logiska följderna av Osmo Vallo-utredningens slutsatser:

- Efter att ha lyssnat på utredarna så hamnar vi i slutledningen att ett fullt fungerande, eller i alla fall ett normalt fungerande, rättssystem har presterat denna rättsskandal.

Text: Alex Amnéus

© Amnesty Press.  
Citera gärna, men ange källan.

Artiklar i Amnesty Press representerar inte nödvändigtvis Amnesty Internationals åsikter.

Fredag 1 november 2002

### **Sverige**

#### **Frågetecken kvarstår efter Svegfors utredning om Osmo Vallo**

Osmo Vallo dog vid ett polisingripande den 30 maj 1995. Mats Svegfors utredning om myndigheternas agerande i samband med Osmo Vallos död lämnar många frågetecken ouppklarade. Amnesty International är fortfarande kritisk till att alla de myndigheter som har varit inblandade i fallet misslyckats att genomföra en oberoende, opartisk och noggrann utredning. Det befäster farhågan att myndigheterna - medvetet eller inte - deltagit i en mörkläggningsaktion för att hindra att alla fakta kommer fram. Det säger Amnesty International i sitt [remissvar till regeringen](#) angående Osmo Vallo-utredningen.

Utredningen tog inte heller tillvara på möjligheten att fastställa om fallet Osmo Vallo är en del av ett mönster eller om det rör sig om ett enskilt fall. De utredde inte, som Amnesty tidigare rekommenderat, de liknande dödsfall som organisationen fått uppgifter om. På grund av detta klargjordes inte huruvida det rör sig om ett systematiskt problem. Det finns en risk att utredningens förslag endast blir kosmetiska och inte tar itu med de verkliga problemen. Amnesty anser även att det är anmärkningsvärt att kommissionen inte tillkallade en oberoende internationell expert och att ingen i kommissionen hade rättsmedicinsk bakgrund.

I rapportens slutgiltiga förslag står inget om polisens tvångsåtgärder, metoder eller utbildning. Amnesty uppmanar de svenska myndigheterna att genomföra en egen översyn av detta.

Kommissionen riktar en blygsam kritik mot Rättsmedicinalverket men de har inte formellt intervjuat varken verkets dåvarande generaldirektör Kurt Roos eller Lennart Rammer som var chef

över de läkare som genomförde de två obduktionerna av Osmo Vallo. Amnesty är kritisk till att kommissionen har misslyckats att rätta ut alla de frågetecken som finns kring de motstridiga uppgifter som getts av olika obducenter som har varit involverade i fallet. Detta sammantaget har bidragit till att kommissionen misslyckats att fastställa Rättsmedicinalverkets ansvar och roll i Osmo Vallo fallet.

Amnesty välkomnar flera av kommissionens rekommendationer. Amnesty anser, liksom kommissionen, att det är oerhört viktigt att den svenska regeringen snarast tillsätter en oberoende utredning av Rättsmedicinalverkets verksamhet och roll. Dessutom anser Amnesty att en oberoende funktion måste upprättas som ska granska myndigheternas och polisens agerande och garantera full offentlig insyn. Det är särskilt viktigt när det gäller polisens agerande och dödsfall vid polisingripande.

För ytterligare information kontakta,  
Livio Zilli, utredare för Amnesty International, +44 207 413 55 00  
Annika Flensburg, pressekreterare för svenska sektionen av  
Amnesty International, 08-729 02 20, 070-433 09 16

## **STÖD AMNESTY**

Författad av: Annika Flensburg

### **Pressmeddelande**

**29 april 2002**

Justitiedepartementet

Osmo Vallo utredningen (Ju 2000:14)

### **Osmo Vallo – utredning om en utredning**

Osmo Vallo-utredningen har i dag överlämnat sitt betänkande "Osmo Vallo – utredning om en utredning" (SOU 2002:37). I utredningsarbetet har som sakkunniga medverkat docenten Hans-Gunnar Axberger, professorn Karin Johannisson samt jur. doktorn och före överåklagaren Eric Östberg.

Uppdraget har varit att granska förfarandet vid brottsutredningen i samband med Osmo Vallos dödsfall och att redovisa slutsatser om behovet av förändringar för att förhindra att felaktigheter och tveksamheter upprepas. Utredningsarbetet har skett utifrån ett uttalat medborgarperspektiv och med ett kritiskt förhållningssätt till brottsutredningen. Granskningen av förfarandet vid brottsutredningen

I betänkandet noterar vi ett flertal fel och brister i polisens hantering av händelsen.

Åklagaren underrättades inte omedelbart vilket stod i direkt strid med redan då gällande regler. Någon brottsplatsundersökning genomfördes inte. Vittnesuppgifter togs inte upp på platsen. Aktiv efterforskning av vittnen till händelsen förekom inte. Polisens inledande underlåtenheter och missbedömningar är den viktigaste förklaringen till att utredningen kring Osmo Vallos dödsfall blev så bristfällig.

Trots att ärendet skulle ha överlämnats omedelbart till åklagare dröjde detta cirka ett och ett halvt dygn. Detta är en fundamental brist. När fallet väl hade överlämnats till åklagare var denne inte aktiv som förundersökningsledare. Han medverkade inte vid något förhör. Ett antal potentiellt intressanta vittnesutsagor upptogs aldrig. Åklagaren hade ingen

direkt kontakt med den obducerande rättsläkaren förrän brottsutredningen i praktiken avslutats och åtal skulle väckas. I detta fall borde polisens inledande passivitet i görligaste mån ha kompenseras med en aktiv förundersökningsledare.

Den första obduktionen av Osmo Vallos kropp var bristfällig. Härigenom har det inte gått att fastställa om de sedermera konstaterade revbensskadorna förelegat vid detta tillfälle eller uppkommit senare. Det fanns brister i samarbetet mellan brottsutredningen och rättsläkarna. I betänkandet kritiseras i ett antal hänseenden Rättsmedicinalverket och dess underlydande befattningshavare.

Riksåklagaren startade utredningar utan beaktande av frågan om rättskraft. Detta har starkt bidragit till den oreda och närmast förvirring som kommit att råda kring de olika turerna i Osmo Vallo-ärendet.

Vi har under utredningsarbetet konstaterat att olika befattningshavare vid ett betydande antal tillfällen endera har valt att inte handla eller valt det mindre ingripande handlingsalternativet av flera möjliga. Det är alldeles uppenbart att insatserna för att faktiskt utreda dödsfallet var otillräckliga. Vår slutsats är att detta på alla nivåer i väsentlig utsträckning hade sin bakgrund i bilden av Osmo Vallo som en våldsbenägen missbrukare som stod utanför det etablerade samhället.

Förslag

Obligatoriska utredningar av dödsfall och allvarliga skador i samband polisingripanden m.m.

Vi föreslår att det alltid skall genomföras en utredning under ledning av åklagare om en person har avlidit eller skadats allvarligt antingen under sin vistelse i polisarrest eller genom något som en anställd inom polisen har gjort i tjänsten. Utredningen skall således genomföras även om det inte finns förutsättningar att inleda förundersökning.

Utredningen skall påbörjas omedelbart i samband med upptäckten av dödsfallet eller skadorna och åklagaren skall ansvara även för de primära utredningsåtgärderna.

Polismännens avrapportering skall rutinmässigt och oberoende av brottsmisstanke ske genom förhör.

För att den åklagarledda utredningen skall kunna inledas utan dröjsmål föreslår vi att det skall införas ett beredskapssystem för polismännen på polisens internutredningsenheter.

Rätten till målsägandebiträde

Med utgångspunkt bl.a. från sammanträffande med Amnesty International föreslår vi att efterlevande skall ha en ovillkorlig rätt till målsägandebiträde om någon avlider antingen under sin vistelse i polisarrest eller genom något som en anställd inom polisen har gjort i tjänsten. Även den som får mycket allvarliga skador, exempelvis livshotande skador eller skador som riskerar att medföra bestående men, skall ha en ovillkorlig rätt till målsägandebiträde i de fall som vårt förslag gäller.

En särskild utredning av den rättsmedicinska verksamheten

Vi föreslår en översyn av den rättsmedicinska verksamheten. Syftet bör bl.a. vara att klargöra rättsläkarnas roll. Även Rättsmedicinalverkets roll bör tydliggöras.

Den rättsmedicinska verksamheten bör kontrolleras genom en oberoende och objektiv tillsyn som samtidigt inrymmer medicinsk sakkunskap. Det bör ankomma på Socialstyrelsen att utöva denna tillsyn.

Enligt Socialstyrelsens instruktion avgörs ärenden som rör rättsmedicinska undersökningar av Socialstyrelsens råd för rättsliga, sociala och medicinska frågor. Det bör ankomma på utredningen att överväga behovet av och i så fall hur ett framtida råd för rättsliga frågor och dess organisation skall se ut.

---

**Kontakt**

Särskild  
utredare  
Landshövdingen  
Mats Svegfors  
021-19 51 16  
eller  
0705-93 79 97

Sekretariat  
Hovrättsassessorn  
Katarina Persson  
040-35 58 87  
Hovrättsassessorn  
Maria Lockman  
040-35 58

**Fallet Osmo Vallo**

av [Rajs, Jovan](#)

**Inbunden.** Norstedts Förlag, Sverige, 2003 (ISBN 9113011782).

**Upplaga:** 1 *Bokfakta*

År 1995 dog den 41-årige Osmo Vallo i en Karlstadsförort i samband med att han omhändertagits av polisen. Vittnen berättade om hur polisen bussade en hund på honom och trampade honom över ryggen. De hörde ett knakande ljud, och strax därefter var han livlös.

Vid obduktionen fann rättsläkarna hundbett och blesstyrer, men dödsorsaken angavs som stress och drogpåverkan.

Osmos mor Signe Modén inledde nu en envis kamp mot myndigheterna för att få fram sanningen om vad som egentligen hänt. Kampen blev en mångårig och inkluderade ett stort antal tidningsartiklar och teveprogram. Slutligen genomfördes en andra obduktion, följd av eftergranskningar, bortslarvade kroppsdelar, bråk mellan experter och omfattande rapporter.

Jovan Rajs, professor emeritus i rättsmedicin vid Karolinska institutet i Stockholm, fick slutligen RÅ:s uppdrag att utföra en tredje obduktion av Osmo Vallo. I sin bok utreder han händelserna kring Osmos död för att få fram en dödsorsak och besvara frågan: Varför är sanningen så farlig?

Omslag: Lotta Kühlnhorn

"Vitaliserande vidräkning med behandlingen av fallet Osmo Vallo". - Stefan Spjut (SvD)

#### **Övrigt**

Jovan Rajs är professor emeritus i rättsmedicin vid Karolinska institutet i Stockholm. 2001 utgavs hans självbiografi Ombud för de tystade.